YOSHLAR O‘RTASIDA HUQUQIY NIGILIZMNING OLDINI OLISH VA HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

Safarov Soxibek Soyib o'g'li
TDYU huzuridagi Qashqadaryo viloyati akademik litseyi 104- guruh talabasi
Tel: +998939391577
Email: safarovsoxib7@gmail.com

AnnotatsiyaUshbu maqolada bugungi kunda jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi muhim ijtimoiy-huquqiy muammolardan biri bo‘lgan yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning kelib chiqish sabablari, uning mazmun-mohiyati va oldini olish masalalari keng yoritilgan. Xususan, huquqiy nigilizm tushunchasi, uning namoyon bo‘lish shakllari, yoshlarning huquqiy ongiga va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga ko‘rsatadigan ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, yoshlar o‘rtasida qonunlarga befarq munosabat, huquqiy normalarga rioya qilmaslik, o‘z huquq va majburiyatlarini yetarlicha anglamaslik kabi holatlarning yuzaga kelish omillari ko‘rib chiqilgan. Maqolada huquqiy nigilizmning oldini olishda oilaviy tarbiya, ta’lim muassasalari, mahalla institutlari va jamoatchilikning o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan. Shu bilan birga, yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish, ularda qonunlarga hurmat, adolat, mas’uliyat va fuqarolik burchiga sadoqat tuyg‘ularini shakllantirish, huquqiy bilimlarni kundalik hayotda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar huquqiy madaniyatiga ta’siri, ulardan huquqiy targ‘ibot va tushuntirish ishlarida samarali foydalanish imkoniyatlari tahlil etilgan. Maqola yakunida yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning oldini olish, huquqiy ong va madaniyatni yuksaltirish hamda jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlashga qaratilgan taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so’zlar: huquqiy nigilizm, yoshlar, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, huquqiy tarbiya, huquqiy savodxonlik, qonun ustuvorligi, qonunga hurmat, huquqbuzarliklar profilaktikasi, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy mas’uliyat, huquqiy davlat.

AbstractThis article extensively examines the causes, nature, and prevention of legal nihilism among young people, which is considered one of the important socio-legal problems negatively affecting the development of modern society. In particular, the concept of legal nihilism, its manifestations, and its impact on the legal consciousness of young people and social relations are analyzed from a theoretical and scientific perspective. Furthermore, the factors contributing to indifference towards laws, failure to comply with legal norms, and insufficient awareness of one's rights and responsibilities among young people are discussed. The article emphasizes the importance of cooperation between families, educational institutions, neighborhood communities, and the public in preventing legal nihilism. Special attention is also paid to improving young people's legal literacy, developing respect for laws, justice, responsibility, and a sense of civic duty, as well as strengthening their ability to apply legal knowledge in everyday life. In addition, the influence of modern information technologies and social networks on the legal culture of young people is examined, along with the opportunities to use these platforms effectively for legal awareness and educational activities. Finally,

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

the article puts forward proposals and recommendations aimed at preventing legal nihilism among young people, improving their legal awareness and culture, and strengthening the rule of law in society.

Keywords: legal nihilism, youth, legal consciousness, legal culture, legal education, legal literacy, rule of law, respect for law, crime prevention, civil society, social responsibility, rule-of-law state.

Kirish Bugungi globallashuv, axborot texnologiyalari va ijtimoiy munosabatlar jadal rivojlanayotgan davrda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub o'zgarishlar yuz bermoqda. Ushbu jarayonlar insonlarning dunyoqarashi, tafakkuri, ijtimoiy xulq-atvori, huquqiy ongi va huquqiy madaniyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlodning huquqiy bilimlarini oshirish, ularda qonunlarga hurmat ruhini shakllantirish, o'z huquq va majburiyatlarini anglash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda huquqiy davlat tamoyillariga sodiqlikni mustahkamlash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki yoshlar har qanday davlat va jamiyatning kelajagini belgilovchi asosiy ijtimoiy qatlam bo'lib, ularning bilimli, mustaqil fikrlaydigan, huquqiy jihatdan savodli va mas'uliyatli fuqarolar sifatida shakllanishi mamlakat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir.

Huquqiy davlatni barpo etish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida qonun ustuvorligini ta'minlash, inson huquq va erkinliklarini kafolatlash, fuqarolarning qonun oldidagi tengligini mustahkamlash alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday jamiyatda har bir fuqaro nafaqat o'z huquqlarini bilishi, balki zimmasidagi majburiyatlarni ham to'liq anglashi, qonunlarga ongli ravishda rioya qilishi va boshqa insonlarning huquq hamda erkinliklarini hurmat qilishi lozim. Biroq jamiyatda ayrim shaxslarning huquqiy normalarga befarq munosabatda bo'lishi, qonun talablarini mensimasligi, huquqiy tartib-qoidalarga ishonchsizlik bilan qarashi kabi salbiy holatlar ham uchrab turadi. Ana shunday hodisalardan biri huquqiy nigilizm hisoblanadi.

Huquqiy nigilizm — bu huquqning ijtimoiy ahamiyatini inkor etish, qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga nisbatan bepisand munosabatda bo'lish, ularning jamiyat hayotidagi tartibga soluvchi rolini tan olmaslik yoki huquqiy normalarga rioya etishga yetarlicha e'tibor bermaslik bilan tavsiflanadigan ijtimoiy-huquqiy hodisadir. Mazkur tushuncha faqat qonunlarni ochiqdan-ochiq inkor etish bilan cheklanmaydi. U ayrim hollarda qonunlarni bilmaslik, huquqiy masalalarga loqaydlik bilan qarash, o'z manfaatlarini qonuniy vositalar orqali himoya qilishga intilmaslik va huquqiy majburiyatlarni bajarishga mas'uliyatsiz yondashishda ham namoyon bo'ladi. Shu sababli huquqiy nigilizm jamiyatda qonuniylik va huquqiy tartibotning mustahkamlanishiga to'sqinlik qiluvchi omillardan biri sifatida baholanadi.

Ayniqsa, yoshlar o'rtasida huquqiy nigilizmning oldini olish masalasi alohida e'tibor talab qiladi. Chunki yoshlik davri insonning dunyoqarashi, hayotiy pozitsiyasi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy mas'uliyati shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda shakllangan huquqiy qarashlar insonning kelajakdagi xatti-harakatlari, jamiyatga munosabati va qonunlarga bo'lgan ishonchiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Agar yoshlar o'z huquq va majburiyatlarini yetarlicha bilmasa, qonunlarning mazmun-mohiyatini tushunmasa yoki huquqiy munosabatlarda befarqlik namoyon etsa, bu holat kelgusida turli huquqbuzarliklar va ijtimoiy muammolarning yuzaga kelishiga zamin yaratishi mumkin.

Yoshlar o'rtasida huquqiy nigilizmning shakllanishiga sabab bo'luvchi omillar turlicha bo'lib, ularni ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy va tarbiyaviy omillarga ajratish mumkin. Jumladan, huquqiy bilimlarning yetarli darajada emasligi, oilada huquqiy tarbiyaga e'tiborning sustligi, ta'lim

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

muassasalarida huquqiy bilimlarni amaliy hayot bilan bog‘liq holda o‘rgatishning yetarli emasligi, ayrim salbiy ijtimoiy muhitlar va noto‘g‘ri axborotlarning ta’siri shular jumlasidandir. Bundan tashqari, ayrim yoshlarning qonunlarga nisbatan ishonchsiz munosabatda bo‘lishi, huquqiy muammolarni hal etishda qonuniy mexanizmlardan foydalanish ko‘nikmasiga ega emasligi ham ushbu hodisaning kuchayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Shuningdek, bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotidagi o‘rni tobora ortib bormoqda. Bir tomondan, ushbu vositalar orqali yoshlar qonunchilikdagi yangiliklar, inson huquqlari, fuqarolarning majburiyatlari va huquqiy himoya mexanizmlari haqida zarur ma’lumotlarga ega bo‘lish imkoniyatiga ega. Ikkinchi tomondan esa, internet makonida tarqaladigan noto‘g‘ri, tekshirilmagan yoki huquqiy jihatdan asossiz ma’lumotlar yoshlarning huquqiy qarashlariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli yoshlarda axborotni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli huquqiy manbalardan foydalanish va qonunchilikka oid ma’lumotlarni to‘g‘ri anglash ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Huquqiy nigilizmning oldini olishda huquqiy madaniyatni shakllantirish asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Huquqiy madaniyat insonning huquqiy bilimlari, qonunlarga bo‘lgan munosabati, huquqiy normalarga ongli ravishda rioya qilishi va jamiyatdagi huquqiy munosabatlarda faol ishtirok etishi orqali namoyon bo‘ladi. Huquqiy madaniyatga ega bo‘lgan shaxs o‘z huquqlarini yaxshi anglaydi, ularni qonuniy yo‘llar bilan himoya qilishga intiladi, zimmasidagi majburiyatlarni mas’uliyat bilan bajaradi hamda boshqa shaxslarning qonuniy manfaatlariga hurmat bilan munosabatda bo‘ladi. Demak, huquqiy madaniyat faqat qonunlarni yoddan bilish emas, balki ularni kundalik hayotda to‘g‘ri qo‘llash va qonuniy xulq-atvorni o‘z hayotiy tamoyiliga aylantirishni ham anglatadi.

Yoshlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishda, eng avvalo, oilaning o‘rni katta. Oila insonning dastlabki tarbiya maskani bo‘lib, unda farzandlarning adolat, halollik, mas’uliyat, intizom va o‘zaro hurmat kabi fazilatlari shakllanadi. Ota-onalarning qonunlarga munosabati, oiladagi tartib-intizom va farzandlarga beriladigan huquqiy tushunchalar yoshlarning kelajakdagi xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois oilada bolalarga faqat huquqlar haqida emas, balki ularning majburiyatlari, boshqa insonlarning huquqlarini hurmat qilish va jamiyat qoidalariga rioya etish zarurligi haqida ham tushuncha berib borish lozim.

Ta’lim muassasalari ham yoshlar o‘rtasida huquqiy ong va madaniyatni rivojlantirishda muhim o‘rin egallaydi. Maktab, akademik litsey, texnikum va oliy ta’lim muassasalarida huquqiy fanlarni o‘qitish, huquqiy mavzularda davra suhbatlari, seminarlar, uchrashuvlar va turli targ‘ibot tadbirlarini tashkil etish orqali yoshlarning huquqiy bilimlarini oshirish mumkin. Bunda faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanib qolmasdan, hayotiy vaziyatlar, huquqiy muammolar va amaliy misollar asosida mashg‘ulotlar olib borish maqsadga muvofiqdir. Chunki yoshlar huquqiy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lagan holda o‘zlashtirsa, ularning qonunlarga nisbatan ongli munosabati yanada mustahkamlanadi.

Bundan tashqari, mahalla institutlari, davlat tashkilotlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va fuqarolik jamiyati institutlarining o‘zaro hamkorligi ham huquqiy nigilizmning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Mahallalarda yoshlar bilan muntazam uchrashuvlar tashkil etish, huquqiy maslahatlar berish, huquqbuzarliklarning salbiy oqibatlarini tushuntirish va yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish orqali ularning ijtimoiy faolligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, yoshlarning muammolarini o‘rganish, ularning taklif va fikrlarini tinglash hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishga ko‘maklashish huquqiy tizimga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning huquqiy savodxonligini oshirish, huquqbuzarliklar profilaktikasini kuchaytirish va jamiyatda huquqiy

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

madaniyatni yuksaltirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson huquq va erkinliklari, fuqarolarning qonun oldidagi tengligi hamda qonuniylik tamoyillari mustahkamlangan. Shuningdek, yoshlar siyosati, ta’lim-tarbiya, huquqbuzarliklar profilaktikasi va huquqiy targ‘ibotga oid qonunchilik hujjatlari yoshlarning huquqiy jihatdan kamol topishi uchun muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur huquqiy asoslarning hayotga samarali tatbiq etilishi yoshlarning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlash va ularda qonunlarga hurmat tuyg‘usini rivojlantirishga yordam beradi.

Yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning oldini olish faqat huquqiy bilimlarni oshirish bilangina cheklanmasligi kerak. Buning uchun, avvalo, yoshlarda qonunlarga ishonch, adolatga intilish, o‘z harakatlari uchun javobgarlikni his qilish va jamiyat hayotida faol ishtirok etish kabi fazilatlarni rivojlantirish zarur. Huquqiy tarbiya jarayonida yoshlarning mustaqil fikrlashi, o‘z huquqlarini himoya qila olishi, huquqiy muammolarni qonuniy yo‘llar bilan hal etishi va turli salbiy ta’sirlarga nisbatan tanqidiy munosabatda bo‘lishiga alohida e’tibor qaratish lozim. Bunday yondashuv yoshlarning nafaqat huquqiy savodxonligini, balki ijtimoiy mas’uliyati va fuqarolik pozitsiyasini ham rivojlantiradi.

Shu nuqtayi nazardan, yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmni o‘rganish, uning kelib chiqish sabablarini aniqlash, oldini olishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish hamda huquqiy madaniyatni shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni takomillashtirish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biridir. Mazkur muammoni chuqur o‘rganish yoshlarning huquqiy dunyoqarashini rivojlantirish, jamiyatda qonuniylik muhitini mustahkamlash va huquqiy davlat qurish jarayoniga munosib hissa qo‘shish imkonini beradi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning kelib chiqish sabablari, mazmun-mohiyati va namoyon bo‘lish shakllarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning oldini olishning huquqiy, ijtimoiy va tarbiyaviy mexanizmlarini o‘rganish hamda yosh avlodda yuksak huquqiy madaniyatni shakllantirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

- Huquqiy nigilizm tushunchasi va uning nazariy-huquqiy asoslarini o‘rganish.
- Yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmni yuzaga keltiruvchi asosiy omillarni aniqlash.
- Huquqiy nigilizmning yoshlar dunyoqarashi va jamiyat hayotiga ta’sirini tahlil qilish.
- Huquqiy tarbiya va huquqiy ta’limning yoshlar ongini shakllantirishdagi ahamiyatini ochib berish.
- Oila, ta’lim muassasalari va mahalla hamkorligining samaradorligini o‘rganish.
- Zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish imkoniyatlarini ko‘rib chiqish.
- Yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning oldini olish va huquqiy madaniyatni yuksaltirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqish.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, yoshlar o‘rtasida huquqiy nigilizmning oldini olish va huquqiy madaniyatni shakllantirish jamiyat taraqqiyoti hamda qonun ustuvorligini ta’minlashning muhim shartlaridan biridir. Chunki yoshlarning huquqiy bilimi, qonunlarga bo‘lgan munosabati va ijtimoiy mas’uliyati kelajakdagi jamiyat rivojiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Huquqiy nigilizmning oldini olish uchun, avvalo, yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish, ularda qonunlarga hurmat va adolat tuyg‘ularini shakllantirish zarur. Bunda oila, ta’lim muassasalari,

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

mahalla va jamoatchilikning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlardan huquqiy targ'ibot vositasi sifatida samarali foydalanish lozim.

Shu bilan birga, yoshlarning o'z huquq va majburiyatlarini chuqur anglashi, qonunlarga ongli ravishda rioya qilishi hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish muhimdir.

Umuman olganda, yoshlar o'rtasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish orqali huquqiy nigilizmni kamaytirish, huquqbuzarliklarning oldini olish va jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlash mumkin. Zero, huquqiy bilimli va mas'uliyatli yoshlar huquqiy davlatning kelajagi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023. Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi O'RQ-406-sonli «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida»gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni.
5. 5 Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – 1948-yil 10-dekabr.
6. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent.
7. Saidov A.X. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro huquq. – Toshkent.
8. 8 .Islomov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent.
9. Huquqshunoslik faniga oid o'quv qo'llanmalar va ilmiy maqolalar.
10. O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi – www.lex.uz.
11. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining rasmiy portali – constitution.uz.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.